

از خدا چه بخواهیم، چگونه بخواهیم؟/ دعا؛ برجسته ترین جلوه پرستش

کارشناسان دینی معتقدند دعا فقط برای آن نیست که انسان حاجت بگیرد بلکه خود دعا موضوعیت دارد. برای استجاب دعا باید مضطر بودن خود را درک کنیم و بدانیم که فقط خداست که می‌تواند دعاها را مان را استجاب کند.

کارشناسان دینی معتقدند دعا فقط برای آن نیست که انسان حاجت بگیرد بلکه خود دعا موضوعیت دارد. برای استجاب دعا باید مضطر بودن خود را درک کنیم و بدانیم که فقط خداست که می‌تواند دعاها را مان را استجاب کند.

خبرگزاری مهر - سرویس دین و اندیشه: در منابع دینی، شب بیست و سوم ماه رمضان از دو شب دیگر افضل دانسته شده و از احادیث بسیاری مستفاد می‌شود که شب قدر همین شب است. شب قدر، شب رقم خوردن مقدرات است فلذا در این شب باید دست به دعا برداریم و از پروردگارمان بخواهیم تقدیرمان را نیک گرداند.

مسلماً دعا به درگاه الهی در تعیین سرنوشت انسان تأثیر فراوانی دارد. از رسول الله منقول است که فرمودند: «الدعا، مخ العباد»، دعا مغز عبادت است. به مناسبت شب قدر درباره اهمیت دعا، آداب دعا، چگونگی آمادگی دعا، چیزهایی که باید در دعا از خداوند طلب کنیم و همچنین شرایط استجاب دعا با سه کارشناس دینی به گفتگو پرداخته ایم که در پی می‌آید؛

حجت‌الاسلام سیدمحمد سادات منصوری رئیس مرکز پاسخگویی به سؤالات دینی سازمان تبلیغات اسلامی در گفتگو با خبرنگار مهر در پاسخ به این سوال که در حدیث «الدعا مخ العباد»، منظور از تعبیر مغز عبادت چیست، گفت: عبادت اظهار بندگی و اطاعت پروردگار متعال است و کسی که می‌خواهد اظهار بندگی کند، خودش را در کوچکترین حالت و پست‌ترین و پایین‌ترین حالت معبود خودش می‌داند و قرار می‌دهد، دعای حقیقی هم چیزی جز این نیست.

وی ادامه داد: دعای حقیقی دعایی است که از لفظ خارج می‌شود و به معنا می‌رسد و حقیقتاً از صمیم دل برمی‌خیزد و وقتی انسان می‌تواند چنین دعایی کند که خودش را در نهایت نداری و ناچیزی و فقر بداند.

وی افزود: در چنین حالت وقتی آدم در نهایت فقر، نیستی و نداری خودش را در برابر پروردگار عالم که غنی علی‌الطلاق است، می‌بیند و می‌داند، در این حالت خود به خود دعایش حقیقی می‌شود. بنابراین در واقع باطن و حقیقت عبادت، انسان را به دعا می‌رساند؛ یعنی انسانی که خودش را بنده و ناچیز می‌داند، چاره‌ای جز دعا و درخواست از خدا نمی‌بیند، زیرا موجودی که سر و پا احتیاج است، برای رفع نیازها و احتیاجاتش باید به یک موجود غنی متوسل شود و از او درخواست کند و از این جهت است که می‌توانیم بگوییم یکی از دلایلی که فرمودند «الدعا مخ العباد» همین است.

رئیس مرکز پاسخگویی به سؤالات دینی در مورد اینکه از خدا چه بخواهیم و چگونه بخواهیم نیز تصریح کرد: عمده مسأله در دعا و استجاب دعا این است که خواست حقیقی در کار باشد. دعا به زبان و لسان قال فقط نباشد. به زبان حال هم باشد؛ یعنی اینکه انسان متوجه باشد که در هر جهتی به خدای متعال نیازمند است و هر حین نیازهایش را از طریق دل از خدای متعال بخواهد و هیچ‌گونه سببی غیر از خدا را در برآورده شدن حاجاتش دخیل نداند و بداند که تنها موجودی که مسبب الاسباب است و می‌تواند حاجات او را برآورده کند، خداوند متعال است.

وی افزود: شاید از این حالت به تعبیری به حالت اضطرار بتوانیم تعبیر کنیم، اگر کسی که در حال اضطرار باشد و هیچ سببی را در دور و بر خودش نبیند، برای اینکه حاجتش را برآورده کند، در آن حالت به چیزی که می‌تواند حاجتش را برآورده کند، چنگ می‌زند.

حجت‌الاسلام سادات منصوری افزود: انسان هم باید در حالت اضطرار به پروردگار متعال متوسل شود و در این حالت ان شاءالله دعایش مستجاب می‌شود. شاید بهترین چیزی که در این شب‌های قدر باید از خدا بخواهیم، فرج امام زمان(عج) و معرفت پروردگار و خیر دنیا و آخرت و عاقبت به‌خیری است.

وی در مورد اینکه آداب دعا چیست، گفت: مهمترین ادب دعا این است که انسان در دعا، غیر از خدا کسی را شریک قرار ندهد؛ یعنی در حال دعا توجه به غیر از خدا نداشته باشد. بداند فقط اوست که می‌تواند دعایش را استجاب کند؛ این مهمترین هدف دعاست. مثل این است که برویم در خانه بزرگی و از او درخواست کنیم که یکی از نیازهایمان را برآورده کند، ولی وقتی داریم با او صحبت می‌کنیم، همه حواسمان جای دیگری باشد؛ مثلاً حواس مان به امور خودمان باشد؛ این بی‌ادبی است. بنابراین اگر کسی واقعاً می‌خواهد در پیشگاه خداوند متعال دعا کند، باید هیچ کسی را در درخواست و طلبش، شریک خدا قرار ندهد. این اساس ادب دعاست.

رئیس مرکز پاسخگویی به سؤالات دینی درباره شرایط آمادگی برای دعا گفت: اینکه مثلاً انسان با وضو باشد، به خصوص در جمع باشد و اینکه در شب‌های قدر با دیگران باشیم و تنها نباشیم، بسیار مهم است. زیرا در تنهایی شیطان به سراغ انسان می‌آید و اجازه نمی‌دهد واقعاً به آن مفاهیم حقیقی دست پیدا کند. یا خواب‌آلودگی پیش می‌آید و خلاصه فرصت از دست می‌رود، اما وقتی در جمع باشد، با کمک، نقس و دعای دیگران به او کمک می‌شود و انسان می‌تواند ارتباط بهتری با پروردگار برقرار کند. بنابراین در جمع بودن و آداب ظاهری دعا را رعایت کردن، اینها خوب است. اما اصلش آن است که در دعا شریک برای خدای متعال قائل نشویم.

وی در مورد اینکه چه کنیم تا دعاهایمان مستجاب شود؟ اظهار داشت: خداوند فرموده «ادعونی استجب لکم»، مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم. هیچ شکی نیست اگر ما دعا کنیم، خداوند دعاهايمان را استجاب می‌کند. منتهی باید به این مسأله توجه کنیم که همیشه در دعا، خیر خودمان را می‌خواهیم؛ یعنی هیچ کسی نیست که بگوید خدایا شری به من برسان. هر دعایی می‌کنیم، مثلاً می‌گوییم ماشین می‌خواهیم، خانه می‌خواهیم، همسر خوب می‌خواهیم، پول می‌خواهیم و هر چیزی که از خدا برای خودمان و خانواده‌مان می‌خواهیم، معنای این حرف این است که خیر و سعادت خودمان را در دنیا و آخرت می‌خواهیم.

وی ادامه داد: اما گاهی آنچه را که از خدا می‌خواهیم و به نظر ما خیر و مصداق خیر است، واقعاً مصداق خیر نیست و مصداق شر است. از خدا خیرمان را می‌خواهیم ولی فکر می‌کنیم خیرمان مثلاً در فلان مورد است، در حالی که شرمان در فلان مورد است. خدا همان خیر را به ما می‌دهد و ما اگر دعا کنیم، خداوند خیرمان را به ما می‌دهد ولو اینکه آن طوری که ما فکر می‌کردیم، نباشد.

دکتر علی محمد صابری، پژوهشگر عرفان اسلامی در گفتگو با خبرنگار مهر در مورد حدیث «الدعا مَخُ العبادة»، گفت: دعا، خدا را خواستن است؛ اینکه می‌فرمایند، دعا مخ و مغز عبادت است، یعنی هیچ پاداش و مطالبه دنیوی و حتی اخروی از خدا جز لقاءالله را نداشته باشیم و شب قدر احیای دل است؛ یعنی یک معنای ظاهری آن شب تا صبح بیدار ماندن است ولی معنای واقعی شب قدر، احیا و زنده شدن دل است. وقتی دل زنده شد، به حق متصل می‌شود و آنجا سالک و رونده حق، جز لقای حق، چیز دیگری نمی‌خواهد.

وی افزود: برای همین است که دعا مغز تمام عبادات و بندگی است. اگر عبادت و بندگی نباشد، ربوبیت حق ظاهر نمی‌شود. برای همین است که خواجه عبدالله انصاری می‌گوید: «الهی اگر یک بار بگویی بنده من، بگذرد از عرش خنده من».

این پژوهشگر عرفان اسلامی در مورد اینکه از خدا چه بخواهیم و چگونه بخواهیم، گفت: بالاترین درخواست همین است که جز خودش چیز دیگری نخواهیم، یعنی بالاترین درخواست لقاءالله و مقام رضا و تسلیم است. خداوند به ما ارفاق کرده، گفته در حال بیچارگی، گناهان خود را جلوی چشم بیاورید. به قول مولوی «پس عزا بر خود کنید ای خفتگان / زان که بدمرگی است این خواب گران».

صابری ادامه داد: باید گناهان خود را جلوی چشم خود مرور کنیم و به یاد بیاوریم و بزرگ نماییم و نیکی‌های خود را اصلاً از یاد ببریم و عاشقانه دعا کنیم. خداوند به ما یاد داده، چگونه عاشقانه زندگی کنیم و چگونه عاشقانه در این جهان نظر کنیم و چگونه عاشقانه حوادث جهان را تعبیر کنیم. بهترین دعایی که می‌توانیم کنیم، این است که خداوند عشق را به کمک عقل ما بفرستد و درس زیبا دیدن جهان را بیاموزیم. بدانیم که آدمی در زشت‌ترین زشتی‌ها می‌تواند عناصر جهان را بسیار زیبا ببیند و آن شالله خداوند چشم زیبایی و جان‌بین به ما بدهد و از تمام حوادث زندگی پند و عبرت بگیریم و بتوانیم راه کمال را طی کنیم.

این محقق و پژوهشگر عرفان اسلامی تصریح کرد: باید بخواهیم قفس دنیا را مرغ جان ما بشکند و از این زندان تن بیرون بیاییم و این رهیدن که آزادی معنوی است، نصیب ما خفتگان، غافلان و زندانیان اندوه خوردن دنیا شود. مولوی می‌فرماید: «روح سلطانی ز زندانی بجست، جامه چه درآئیم چون خاییم دست». اینکه در مورد مولا می‌فرماید روح سلطان ز زندانی جست، آن شاءالله ما نیز بتوانیم این روح را از زندان تن آزاد کنیم؛ همانطوری که علی(ع) مشتاقانه با مرگ و شهادت خودش این کار را کرد.

صابری در مورد اینکه چه کنیم دعاهايمان مستجاب شود، اظهار داشت: اولین شرط استجاب دعا، پاکی و خلوص نیت است. خلوص نیت می‌تواند هر گونه ناپاکی را به دست پاکان پاک کند. اگر می‌خواهیم دعاهايمان مان مستجاب شود خالصانه به سمت خدا برویم، بدون غل و غش و قساوت دل؛ یعنی بدون حب و بغض و کینه دیگران را در دل داشتن و بخل هم نداشته باشیم و جهان را خیلی پاک و عاشقانه ببینیم. «به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست، عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست».

وی ادامه داد: برای استجاب دعا باید اصطلاحاً دلی به وسعت کائنات داشته باشیم، به قول مولوی سینه‌ای داشته باشیم که شراب‌خانه عالم باشد و از همه تعلقات بگذریم و به اصطلاح قلب ما، قلبی وارسته باشد نه وابسته به دنیا، قلب وابسته به دنیا، پر است از علاقه به دنیا و شهوات و تمنیات. با این قلب وابسته به دنیا هیچ کدام از دعاهايمان استجاب نمی‌شود، مگر اینکه یک قلب وارسته‌ای داشته باشیم منتهی وارسته از دنیا و وابسته به خدا.

وی افزود: وقتی که در شب قدر شهرالله و ماه خدا، ما به میهمانی خدا می‌رویم، خدا دارد میزبانی می‌کند. ما فقط به یک چیز می‌توانیم نظر کنیم اینکه او ما را مثل یک پرنده عاشق می‌خواهد که از بینوایی که داریم، سر خانه خدا آمده‌ایم. خانه ای که پر از کرم است و در مخزن را گشاده و نوای همه بینوایان است و دریا و اقیانوس کران و رحمت الهی است و اگر ما، آبرو، جان و تعلقات دیگر خود را در کف دست بگذاریم و واقعاً به درگاه او خالصانه برویم، برای خود جز لقاءالله چیزی نمی‌خواهیم و از برای مردمان جز بهبودی زندگی‌شان چیزی طلب نمی‌کنیم. حتی از خدا بخواهیم که دشمنان ما را هم با ما دوست کند و به صلح معنوی برسیم و جهان پر از صلح، صفا و معنویت شود.

آیت الله سید احمد خاتمی، عضو هیئت رئیسه مجلس خبرگان رهبری نیز در توضیح حدیث «الدعا مخ العبادة» به خبرنگارمهر گفت: این حدیث اشاره به آیه شریفه ای دارد که می‌فرماید: «ادعونی استجب لکم» مبراخوانید تا جوابتان را بدهم دارد. بعد در ادامه آیه داریم: «إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ» آنها که از عبادتم کبر ورزند با ذلت وارد جهنم می‌شوند.

امام جمعه تهران افزود: اینکه روایت می‌گوید «الدعا مخ العبادة» به دلیل آن است آن کسی که به درخانه خدا می‌رود که قصد

پرستش خدا را دارد چرا که عبادت تنها به معنای تواضع نیست، عبادت به معنای تواضع در برابر کسی به عنوان معبود است برای همین نامش را پرستش می گذاریم. جلوه برجسته پرستش دعا است. دعا هم طلب و هم مطلوب است. خاتمی ادامه داد: دعا فقط برای آن نیست که انسان حاجت بگیرد بلکه خود دعا موضوعیت دارد زیرا طلب از خدا و ذکر خدا خودش موضوعیت دارد، طلب است. بنابراین دعا تجلی توحید خاص است. آن کس که دعا می خواند انقطاع الی الله دارد.